

DİN FELSEFE BİLİM SANAT

DİN FELSEFE BİLİM SANAT

Memduh ÇELMELİ

Müslüman Âlimlerin Katkıları

Müslüman âlimler, yaşadıkları dönemin imkânları doğrultusunda araştırmaya önem vermiş ve pek çok alanda gelişmeye öncülük etmişlerdir. Yalnızca dini ilimlerle yetinmemiş; fen bilimleri, tıp, matematik, felsefe, sosyal bilimler, sanat gibi alanlarda da çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu ilmi faaliyetler hem İslam medeniyetinin gelişmesine hem de bilim ve düşünce dünyasına önemli katkılar sağlamıştır. Birçok Müslüman âlim, Batı'da da tanınmış ve örnek alınmıştır. Onların hayatlarını ve çalışmalarını öğrenmek günümüzde yapılan araştırmalara da ışık tutmuştur.

Din Nedir?

Din, insanın varlığı anlamasını ve hayat tarzını belirlemesini sağlayan inanç, değer ve kurallar bütünüdür.

Sözlük Anlamları

- Boyun eğmek
- Aziz olmak
- İtaat etmek
- Hesaba çekmek
- Ceza ve mükâfat

Terim Anlamı

Akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahi emirler bütünüdür.

Klasik İslam Kaynaklarında Din

Din kelimesi farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu kaynaklarda din; âdet, durum, itaat, ceza, mükâfat gibi anlamlarla açıklanırken hesap, hüküm, şariat, tevhit ve İslam gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Kuran-ı Kerim'de "din" kelimesi doksan iki yerde geçer. Bu kullanımlarda "itaat, âdet, ceza, hesap, şariat, hüküm, tevhit, İslam" gibi anlamlarda kullanılır.

Din Kavramının Farklı Tanımları

İslami kaynaklardan hareketle din kavramı dört farklı anlama gelecek şekilde gruplandırılabilir.

1. Anlam

Cevheri'ye göre din: ceza (karşılık), mükâfat, hüküm, hesap.

"Ödül ve ceza gününün tek hâkimi"
(Fatiha, 3)

2. Anlam

İbni Manzur'a göre din: üstün gelme, hâkimiyet, vekil kılma, zorlama.

"... din de yalnız O'nundur..."
(Nahl, 52)

3. Anlam

Ragib İsfahani'ye göre din: itaat, teslimiyet, hizmet, ibadet.

"... Allah sizin için bu dini seçti..."
(Bakara, 132)

4. Anlam

Mütercim Asım Efendi'ye göre din: âdet, yol, kanun, şariat, millet, mezhep.

"Sonra da seni din konusunda bir şariat sahibi kıldık..."
(Casiye, 18)

DİN

Sonuç

İlmi disiplinlerin din tanımlamaları dinin özünü tam olarak yansıtamamaktadır. Felsefe, dini sadece düşünce olarak görürken psikoloji, duygularla açıklar. Sosyoloji, dini toplumsal kurum olarak tanımlarken antropoloji ruhsal inançlarla ele alır. Ancak din; sadece bir düşünce, duygu, toplumsal kurum veya inanışla sınırlandırılmaz. Söz konusu disiplinler, dini yalnızca belirli bir yönüyle ele alır.

Farklı Disiplinlerin Din Tanımları

Klasik İslam kaynaklarında açıklanmış olmakla birlikte farklı disiplinler de kendi anlayışları doğrultusunda dini tanımlamışlardır.

Felsefe

İnsanın, kozmik düzeni ve kendi varoluşunu anlamlandırma çabasıdır.

Psikoloji

İnsanın içinde bulunduğu his veya duygulardır.

Sosyoloji

Toplumsal birlik ve beraberliğini güçlendiren bir olgudur.

Antropoloji

Manevi varlıklara olan inançlardır.

Sıra Sizde

Din; bireysel ve toplumsal bir boyut taşıyan, düşünce ve uygulanma açısından sistemli bir hâlde olan, insanlara bir hayat tarzı sunan ve onları belirlenmiş bir dünya görüşü etrafında birleştiren bir inanç sistemidir. Dini anlamaya, tanımaya ve yaşamaya çalışan her insan dinin kendine bakan boyutunu ele alır. Benzer şekilde farklı disiplinler de dini kendi bakış açılarına göre tanımlar. Bütün tanımlar dinin farklı bir yönüne vurgu yapar.

Din, Felsefe ve Bilim

Toplumların varlığını sürdürebilmesi ve insanların bir arada yaşayabilmeleri birçok unsur etkili olur. Din, hukuk, bilim, felsefe, dil, tarih, sanat, ekonomi vb. şeklinde sıralanabilen bu unsurlar toplum düzeninin kurulması ve ortak değerlerin oluşmasına katkı sağlar. Bu unsurlar arasında din, felsefe ve bilim insanın kendisini, çevresini ve evreni anlamlandırma çabasında önemli bir rol üstlenir. Bu üç alan, insanın düşünce dünyasını şekillendirirken aynı zamanda manevi ve zihinsel gelişimine de yön verir. Din, insanın manevi ihtiyaçlarını karşıladığı gibi dünyadaki anlam arayışına da yardımcı olur ve ahlaki hayatın temelini oluşturur. Bilim, gözlem ve araştırma yoluyla evrendeki fiziksel düzenin nasıl işlediğini açıklar. Bu süreçte elde ettiği veriler, insana somut ve doğrulanabilir bilgiler sunar. İnsan, bilimin kendisine sunduğu somut verileri felsefe sayesinde akıl ve mantık süzgecinden geçirerek "varlık-bilgi-değer" alanlarında düşünce dünyasını zenginleştirir. Bu üç unsur insanın hayatı anlamlandırmasına yardımcı olur. Din ve bilim kendi kaynaklarından bilgi ortaya koyarken felsefe bunu düşünsel sorgulama yöntemiyle analiz eder.

Sıra Sizde

Bir düşünürün temel dini ve felsefi sorunları tartışırken bazı kavramları öne çıkarması son derece doğal olarak görülür. Bu bağlamda Mevlana'nın "ney"i ve Yunus Emre'nin "aşk"ı örnek gösterilebilir. Her düşünür kendi döneminin anladığı şekilde felsefesini oluşturduğu için o döneme ait bazı kavramları ön planda tutar. Düşünürlerin felsefi bakış açıları anlam olarak sonraki dönemleri etkilese de felsefi bilgi o dönemin sınırlarını içerir.

Felsefi bilginin sınırlılıkları açısından metni değerlendiriniz ve arkadaşlarınızla tartışınız.

Filozof

Filozof kelimesi sözlükte felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kimse olarak tanımlanır. Filozoflar genellikle bilgi, ahlak, toplum, evren gibi konuları araştırır ve düşüncelerini sistemli bir şekilde açıklar. Bunun yanı sıra varlık hakkında teori ortaya koyar ve varlığın ilkeleri üzerine düşünürler. Pek çok filozof varlığın kaynağı, ortaya çıkışı ve ne olduğu hakkında çeşitli fikirler ortaya koymuştur.

İslam Öncesi ve Hz. Muhammed (sav)

İslam öncesi Arabistan Yarımadası'ndaki toplumlarda varlığın kaynağıyla ilgili birçok düşünce olduğu görülür. Ancak bunlar, filozofların ele aldığı gibi sistematik bir düşünceden daha çok inanç biçimi olarak kendilerini gösterir. Bu durum, İslam öncesi 7. yüzyıl Arabistan Yarımadası'nın onu çevreleyen komşu ülkelere göre felsefi ve bilimsel düşünce açısından geride kalmasından kaynaklanır. Bu koşullar içinde Hz. Muhammed (sav), Hira Mağarası'nda kendi zihinsel sorgulamalarını gerçekleştirmiştir. Kendisine gelen ilk vahiyle birlikte putperestlik inancına meydan okumuştur. Hz. Muhammed'e (sav) gelen ilk ayetler insandan aklını ve duygularını doğru bir şekilde kullanmasını istemiştir. Böylece ilk Müslümanların zihinleri vahyin dünya ve ahirete ilişkin somut kavramları dile getirmesiyle hareketlilik kazanmıştır.

İlim, Âlim ve Kur'an

İlk dönem İslam kültüründe felsefi düşünce henüz sistemli olarak ilerlemese de Müslümanlar sorgulamaya, öğrenmeye merak duydular. Bu durum, Hz. Peygamber'in vahyin ilk geldiği andan itibaren Müslümanları ilim öğrenmeye, geçmiş inançlarının doğru analiz etmeye ve varoluşları üzerine düşünmeye teşvik etmesinin bir sonucudur. İlim kelimesi sözlükte bir şeyi gerçek yönüyle kavramak; gerçek bilgiyle örtüşen inanç, nesneyi olduğu gibi anlamak ve ondaki gizli bilgiyi ortaya çıkarmak olarak tanımlanır. İslam düşüncesinde ise bir şeyin gerçek yönüyle kavranmasıdır. Âlim ise bilen, bilgi sahibi ve tefsir, hadis, kelim gibi İslam ilimlerinde yetkinliği olan Müslüman bireyler olarak kabul edilir.

Din, Felsefe ve Bilim

İlim Öğrenme ve Ayetler

Hz. Muhammed (sav) "İlim öğrenmek her Müslümana farzdır." sözüyle Müslümanların ilim yolunda çaba göstermesi gerektiğini ifade eder. Kur'an-ı Kerim'de de "... Rabbim! İlmimi artır de." ve "... Allah içinizden (gerçekten) iman etmiş olanları ve ilim sahibi olanları yüksek derecelere çıkar..." ayetleriyle ilim öğrenmek ve bu konuda ısrarcı olmak öğütlenir. Kur'an'ın bu ifadeleri Müslümanların zamanla birçok âlim yetiştirmesine ve güçlü bir ilim geleneği oluşturmalarına zemin hazırlamıştır. Müslüman âlimlerin ilmi çalışmaları İslam düşüncesini öne çıkaran felsefi faaliyetlerin doğmasına katkı sağlamıştır. Bu düşünsel sürecin çıkış noktası Hz. Muhammed'in (sav) yürüttüğü eğitim faaliyetlerine dayanır.

Tercüme Faaliyetleri ve Bilimsel Gelişmeler

Hz. Muhammed (sav), tebliğ sürecinde Kur'an ayetlerinin iniş sebeplerini, hangi konularda indiklerini ve İslam'ın kurallarını açıklamış; kendisine yöneltilen sorulara cevap vermiştir. Bu durum, Müslümanlar için bir ilim dersi niteliği taşımıştır. Hz. Peygamber'in yanında bulunanlar, onun düşüncelerini doğrudan öğrenme fırsatına sahip olmuşlardır. Hz. Muhammed'in (sav) vefat etmesiyle birlikte farklı kültür ve düşünce dünyalarına sahip olan Müslümanlar arasında özellikle dini ve sosyal hayata ilişkin bazı konularda farklılıklar yaşanmaya başlamıştır. Bu durum üzerine birçok Müslüman âlim, Kur'an'ı ve sünneti kaynak edinerek dini ve sosyal hayatla ilgili yeni düşünceler geliştirmiştir. Bu süreç İslam medeniyetinin oluşmasına katkı sağlamıştır.

İslam Medeniyetinde Bilim ve Kültür

Müslümanların yeni düşünceler ortaya koymaları, onları üretmeye ve yeni bilgiler öğrenmeye yöneltilmiştir. İslam medeniyetinin üretken olduğu zamanlardan biri olan Emeviler Dönemi'nde tercüme faaliyetleri başlamıştır. Müslüman âlimler, yapılan çeviriler sayesinde geçmiş dönemlerin bilgi birikimine sahip olmuşlardır. Kendi düşüncelerini bu birikim üzerine ekleyerek ilmi anlamda çok daha derin bilgi seviyesine ulaşmışlardır. Çevirilerin ve ilmi çalışmaların devam etmesi için Beytülhikme ve rasathane gibi kurumlar oluşturulmuştur. İlim adamları devlet tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Bu dönemde ilmi ve edebî kitapların getirilmesi için çevre ülke ve şehirlerle pek çok heyet gönderilmiştir. Ayrıca Bağdat şehri kurulduktan sonra bilim ve kültür merkezi hâline gelmiş, başka şehirlerden birçok ilim adamı buraya yönelmiştir. Yaklaşık 8. yüzyıl ortalarından 9. yüzyıl ortalarına kadar tercüme faaliyetleri devam etmiş ve hemen ardından özgün eserlerin verildiği dönem başlamıştır.

Bilim ve Edebiyat Alanındaki Katkıları

Müslüman âlimler matematik, mantık, fizik, kimya, astronomi gibi fen bilimlerinin yanı sıra sosyal bilimlere de önemli katkılar sağlamışlardır. Farklı kültürlerden öğrendikleri bilgileri kendi kültür ve düşüncelerine göre biçimlendirerek bilim ve teknik alanında birçok eser ortaya koymuşlardır. Bu eserleri hazırlarken İslam medeniyetinin ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den faydalanmışlardır. Ayrıca Müslüman âlimler, dinin kaynağı olan Kur'an ve sünnetin daha doğru anlaşılması için hadis, tefsir, kelim gibi alanlarda da eserler meydana getirmişlerdir. Başlamıştır. Bu durum üzerine birçok Müslüman âlim, Kur'an'ı ve sünneti kaynak edinerek dini ve sosyal hayatla ilgili yeni düşünceler geliştirmiştir. Bu süreç İslam medeniyetinin oluşmasına katkı sağlamıştır.

Eğitim Kurumları ve Bilimsel Gelişim

İslam medeniyetinin gelişmesinde eğitim kurumları önemli bir rol oynamıştır. Bu kurumlar bilginin üretilmesi, korunması ve nesilden nesile aktarılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda farklı coğrafyalardan gelen bilim insanlarının düşünce alışverişinde bulunmalarına da imkân tanımıştır. Bu sayede oluşan ortam, bilimsel çalışmaların gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Cami

Arapça "cem" kökünden türeyen cami kelimesi toplayan, bir araya getiren anlamlarında kullanılır. Başlangıçta sadece cuma namazının kılındığı büyük mescitler için kullanılan "el-mescitü'l-câmi" (cemaati toplayan mescit) tamlamasının kısaltılmış hâlidir.

İlk Müslümanlardan itibaren camiler; toplanma ve ibadet yeri olmanın yanında önemli ölçülerin kabul edildiği, eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü, evsiz ve yolda kalmışlara barınma imkânının sağlandığı ve aşevi hizmetinin verildiği çok amaçlı kurumlar olmuştur. Hz. Muhammed (sav) ve onun ashabı camilerde eğitim faaliyetleri yürütmüşlerdir. Mescid-i Nebevi'de bulunan Suffe, o dönem için üst düzeyde bir eğitim faaliyeti vermiştir. Hicret'in ilk yıllarında camilerde yürütülen eğitim faaliyetleri, ilerleyen dönemlerde hadis, fıkıh, akaid gibi İslami ilimlerin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Tercüme faaliyetleriyle birlikte felsefe, mantık, matematik, kimya gibi ilimler de okutulmuştur. Böylece camiler hem dini ilimler hem de doğa bilimlerinin gelişmesinde bir eğitim merkezi hâline gelmiştir.

Mescit

Arapça eğilmek, tevazu ile alını yere koymak anlamındaki "sücüd" kökünden türemiştir. Secde edilen yer anlamına gelen mescit, mekân ismi olarak da kullanılmıştır. Mescit; Kur'an-ı Kerim'de, hadislerde ve ilk İslam kaynaklarında cami kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır. İslamiyet'in daha sonraki yıllarında cuma namazı kılınmayan ve minberi olmayan küçük mabetlere denilmiştir.

İslam tarihinin başlangıcından itibaren mescitler sadece birer ibadet yeri olmamış, hayatın tam merkezinde yer almıştır. Hicret'le birlikte ilk önce Kuba Mescidi inşa edilmiş, sonrasında ise Mescid-i Nebevi'nin inşasına başlanmıştır. Mescid-i Nebevi; namaz kılınan bölüm, mektep görevi gören "Suffe" ve Hz. Muhammed'in (sav) ailesi için yapılmış birkaç odadan oluşmuştur.

Mektep

Sözlükte yazmak anlamındaki "ketebe" kökünden türeyen mektep, okul demektir. Aynı zamanda çocuklara dinî eğitim verilen ilk eğitim kurumudur. Okuma-yazma öğretilen ve dini eğitim verilen bu kurumlar "Kur'an okulu" olarak da adlandırılmıştır. İlk olarak İslamiyet'i yaymak ve farklı etnik grupları İslam inancı ve hayatıyla bütünleştirmek amacıyla kurulmuştur. Her köy ve mahallede bulunan bu okullar, dinî kültürün ve İslami hayat tarzının sürdürülmesinde önemli rol oynamıştır.

Hz. Muhammed (sav) Dönemi'nde Hicret'ten sonra çocuklara eğitim verildiği bilinmektedir. Dört Halife Dönemi'nde mektepler daha sistemli hâle getirilmiş, öğretmenlere maaş verilmeye başlanmıştır.

Medrese

Sözlükte okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak anlamındaki ders kökünden gelen mekân ismidir. Medrese; cami, mescit ve mekteplerde verilen eğitimin daha ileri düzeyini temsil eder.

Mescitlerde yapılan eğitimler zamanla cami ve çevresinde de başlamış, vakıfların eğitimi desteklemesine ve külliyelerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Nizamiye Medresesi İslam medeniyetinin en önemli medreselerindendir.

Medrese eğitiminin temel hedefi sahih dinî birikimin öğrencilere aktarılmasıdır. Bu amaçla medreselerde belirli metinler üzerinden eğitim yürütülmüş, bu sistem zengin yorum geleneğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Darülhadis

Hadis eğitiminin verildiği kurumlardır. Darülhadis kelimesi; yer, mekân ve ev anlamlarına gelen dâr ile hadis isimlerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Hz. Muhammed (sav)'in Mekke Dönemi'nde Erkam bin Ebu Erkam'ın evi, Hicret'ten sonra Mescid-i Nebevi'nin bitişiğindeki suffe, sonraki dönemlerde muhaddislerin evlerinde ve mescitlerde hadis dersleri verilmiştir. Mescitlerde gelişen ders halkaları sonucunda yeni bir yer inşa edilerek darülhadisler kurulmuştur.

Beytülhikme

İslam coğrafyasının genişlemesiyle Müslümanlar, dinlerini farklı din ve kültürler karşısında savunma ve tanıtmaya ihtiyacı hissetmiştir. Beytülhikme, tercüme faaliyetlerinin ve ilmi araştırmaların yürütüldüğü merkezdir. 9. yüzyılda Yunanca ilmi eserlerin büyük bir bölümü Arapçaya çevrilmiştir. Müslüman âlimler tercümelerin yanı sıra bu eserleri kavramış ve şerhler yazmışlardır.

Kütüphane

Kütüphaneler, tarih boyunca çeşitli ilimlerin öğretildiği, araştırmaların yapıldığı yerler olmuştur. Hz. Muhammed (sav) Dönemi'nde yazılı eserlerin az olması nedeniyle kütüphane kayıtlarına rastlanmamıştır. İlk İslam kütüphaneleri Emeviler Dönemi'nde açılmış, özellikle Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynakları toplanmıştır. Ülkemizdeki kütüphane zenginliğine İSAM, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Millî Kütüphane, halk, vakıf, üniversite ve yaygın eğitim kurum kütüphaneleri örnek gösterilebilir.

Rasathane

Astronomik gözlem ve incelemelerin yapıldığı özel mekânlardır. İslam medeniyetinde astronomi iliminin gelişmesine katkı sağlayan önemli kurumlardan biridir. Namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin vakitlerinin ayarlanması için rasathaneler kurulmuş, medreselerde astronomi dersi okutulmuştur. İslam öncesi dönemde de astronomiyle ilgili çalışmalar olsa da bunu özel bir müessese hâline getiren Müslümanlar olmuştur.

Şifahane

İlk dönemlerde bimaristan olarak bilinen şifahaneler bugünkü hastanelerin işlevini görmüştür. Hz. Muhammed (sav) Dönemi'nde ilk şifahane, Rufeide Ensariyye'nin çadırı olmuştur. Selçuklular Dönemi'nde darülfaiyye veya darüşşifa olarak adlandırılmıştır. Osmanlı'da darüşşifa, darüssıhha, şifahane ve bimarhane adları yaygın olarak kullanılmıştır. 19. yüzyıldan itibaren modern sağlık kuruluşlarının yapılmasıyla hastane adı kullanılmaya başlanmıştır.

İslam Medeniyetinin Gelişmesini Sağlayan Eğitim Kurumları

Sanat Nedir?

Sanat; genel olarak insanın gözlem, deneyim ve uygulama yoluyla elde ettiği bilgi ve becerilerini estetik bir biçimde ortaya koymasidir. Sözlükte duygu ve düşünceleri göze ve gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme konusundaki yaratıcılık olarak tanımlanır.34 Sanatta özgünlük, düzen, ahenk, güzellik ve amaçlılık önemli özellikler arasında yer alır. Sanatçı tarafından oluşturulan çalışmalar belirli bir düzen ve ahenk içinde yapılır. Sanat eseri onu izleyen, dinleyen, hisseden kişide güzel bir duygu bırakır. İnsanda oluşan bu duygu estetik olarak adlandırılır.

Estetik Nedir?

Estetik; duyum, duygu veya algı anlamına geldiği gibi duygu ile algılamak olarak da tanımlanır. İnsan, sadece dış dünyayı tecrübe etmez. Karşılaştığı varlıklar ve olaylar karşısında hayranlık duyar, onları güzel bulur veya onlardan korkarak uzaklaşır. Bütün bunların hepsi insanın tecrübesidir. Bu tecrübe; içinde değer yargıları, anlamlar ve yorumlar barındırır. İnsanın varoluş sürecindeki en önemli tecrübelerinden biri de estetik yargıdır.

Güzellik ve Allah

İnsanın edinmiş olduğu bu estetik deneyim, evrendeki güzellik ve uyumun nasıl var olduğuyla ilgili zihinsel sorgulamalarında ona fayda sağlar. Bu sorgulamaların sonucunda insan, Allah'ın evreni güzel, düzenli ve uyumlu bir şekilde yarattığını görür.

Allah'ın Cemal İsmi ve Evren

Evrendeki güzellik, uyum ve düzen Allah'ın güzel isimlerinin bir yansımasıdır. Cemal ismi hem O'nun mutlak güzelliğini hem de evrendeki güzellikleri içerir. Allah'ın esmayihüsnasının ve sıfatlarının anlamları O'nun manevi mutlak güzelliğini ifade eder. Evrendeki güzellik ise Allah'ın ilahi güzelliğinin bir yansımasıdır. İnsan bu güzellikleri izleyerek ya da inceleyerek estetik tecrübe yaşar. Bu tecrübe neticesinde maddi güzelliklerden ilahi güzelliğin sahibi Allah'a ulaşabilir.

Din ve Sanat

Sanatçının İlhamı

Allah'ın (cc) düzenli, ahenkli yaratımından ilham alan sanatçı da sanat eserini insanda estetik duygu uyandıracak şekilde düzen ve ahenk içerisinde oluşturur. Bir ressamın tablosundaki renklerin uyumu, müzisyenin çaldığı notaların ahengi, şairin misralarındaki sözcük düzeni buna örnek gösterilebilir.

İlahi Güzellik ve Uyumun Yansıması

Allah'ın Cemal esması yalnızca O'nun mutlak güzelliğini değil aynı zamanda yaratmadaki uyum ve mükemmelliğini de ifade eder. Bu nedenle varlık âlemindeki güzellik ilahi hikmet ve sanatın bir sonucu olarak değerlendirilir. Yaratılıştaki bu mükemmellik, varlıkların kendi doğalarına en uygun biçimde var olmalarıyla kendini göstermiştir. Böylece tüm âlem, Cemal isminin tecellisiyle güzellik ve uyum içinde yaratılmış; varlık da bu ismin yansıması olarak görülmüştür. Bu ilahi güzellik ve uyum, kâinatın her alanında kendini gösterir. Nitekim gece ve gündüzün ardı ardına gelişi, mevsimlerin değişimi ve güneş sistemindeki düzen kâinattaki ilahi ölçünün somut göstergelerindendir. Ortaya çıkan bu düzen; insanın duyularını, kalbini ve düşünme gücünü birlikte harekete geçirir. Evrendeki estetik düzen karşısında güzelliğin asıl kaynağı olan Allah'ı hatırlamasını sağlar. Bu farkındalık; insanı güzel söz söylemeye, güzel davranmaya ve güzel düşünmeye yönlendirir.

